

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗

เด็ดด้วยธรรม

ทุกท่านที่บวชมาแสวงหาอรรถาหารธรรมที่เป็นความร่มเย็นต่อจิตใจของตน ทั้ง
ใกล้ทั้งไกล ทั่วประเทศหรือทุกภาค รวมแล้วทั่วประเทศมารวมอยู่ในที่ชุมนุมนี้ ต่าง
เป็นพระที่สมบูรณ์แบบด้วยกัน อันเป็นเครื่องประกาศให้โลกและตนเองก็ทราบว่าเป็น
นักบวช ผู้มุ่งเสาะแสวงหาความสงบร่มเย็นด้วยธรรม ฉะนั้นจงพากันตั้งอกตั้งใจ
สำเหนียกศึกษาด้วยความจริงใจทุกแง่ทุกมุม ตากี้ให้แหลมคม เมื่อสัมผัสสัมพันธ์กับ
สิ่งใด ทางตาทางหูทางจมูกทางลิ้นทางกาย ให้สติปัญญาได้เกิดขึ้นจากความสัมผัส
สัมพันธ์กับสิ่งนั้น ๆ ด้วยอายตนะนั้น ๆ

เพราะความตั้งใจอยู่แล้วย่อมจะสะดุดจิตใจ เป็นเครื่องปลุกสติปัญญาให้เกิด
อุบายต่าง ๆ ขึ้นมาจากการสัมผัสสัมพันธ์สิ่งทั้งหลาย ซึ่งโดยหลักธรรมชาติแล้วสิ่งเหล่านี้
นั้นเป็นปกติของตน จะว่าเป็นธรรมเขาก็เป็นอยู่แล้ว ผู้ที่ไม่เป็นธรรมก็คือใจ เพราะสิ่งที่
แทรกสิ่งอยู่ในใจนั้นเป็นอธรรม หารธรรมชนิดหนึ่งในธรรมชาตินั้นไม่มีเลย แต่มี
อำนาจครอบงำจิตใจของสัตว์โลกไม่ว่าท่านว่าเรา โดยเจ้าตัวไม่ทราบว่สิ่งเหล่านั้นคือ
เครื่องบังคับ คือเครื่องกดขี่ คือเครื่องผลักดัน หรือเจ้าอำนาจ พาให้เคลื่อนไหวทุกสิ่ง
ทุกอาการแห่งใจ

เมื่อออกไปทางตาทางหูทางจมูกทางลิ้นทางกาย ก็เพื่อเสาะแสวงหาอำนาจหา
อาหาร เป็นเครื่องพอกพูนตัวเองให้มีกำลังมากขึ้น ผู้ที่รับเคราะห์รับกรรมก็คือเราที่อยู่
ใต้อำนาจของสิ่งเหล่านี้ เพราะฉะนั้นใจเวลาเคลื่อนไหวออกมา ที่พูดแบบย่อ ๆ ก็ว่า
มักจะมีสิ่งเหล่านี้แสดงตัวก่อนหน้าธรรมทั้งหลายอยู่เสมอ พูดให้ตรงตามความ
จริงก็มีแต่สิ่งเหล่านี้ทั้งนั้นเป็นเครื่องแสดงตัวออกมา หรือผลักดันจิตใจให้แสดงออก
มา เมื่อแสดงออกไปแล้วเพื่อความสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งใดก็เพื่อธรรมชาตินี้ทั้งนั้น ไม่มี
คำว่าเพื่ออรรถเพื่อธรรม เพราะธรรมชาตินี้กับธรรมเป็นข้าศึกกันแบบศูนย์ต่อศูนย์
ร้อยทั้งร้อย เดินสวนทางกันระหว่างความจริงกับความปลอม ระหว่างผู้ก่อโทษก่อภัย
กับระหว่างผู้ก่อบุญก่อคุณได้แก่ธรรม มีน้ำหนักเช่นเดียวกัน

แต่เวลานี้ธรรมชาติที่ต่ำทรามนี้ มีน้ำหนักมากภายในจิตใจของสัตว์โลกและพวก
เรา จึงไม่สามารถที่จะรู้แจ้งแห่งความกระดิกพลิกแพลง หรืออุบายหลอกลวงต่าง ๆ ของ
มันได้ ถ้าไม่ใช่สติปัญญาพิจารณาโดยหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้แล้วนี้
จะไม่มีทางทราบได้เลย การสัมผัสสัมพันธ์สิ่งภายนอกด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของ
โลกทั่ว ๆ ไป การศึกษาเล่าเรียนจะเป็นวิชาแผนกหรือแขนงใด ๆ ก็ตามทั่วทั้งแดน

โลกธาตุนี้ จะไม่มีทางทราบได้เลยว่า โทษของสิ่งเหล่านี้หรือธรรมชาติเหล่านี้คืออะไร ที่เป็นพิษเป็นภัยอยู่ในจิตใจของสัตว์โลกและของเรานี้

นี่แลเหตุที่มีธรรมขึ้นมา ก็เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นโมฆะในการแก้ไขในการถอดถอน ในการทำลายสิ่งที่เป็นภัยต่อจิตใจ เพราะเป็นโรงงานของมันทั้งนั้น ไม่ว่าจะความ เคลื่อนไหวไปมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสัมผัสสัมพันธ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เกี่ยวกับ สิ่งภายนอก เช่น รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ล้วนแล้วแต่เป็นการเสาะการแสวงหา การกว้านเข้ามาแห่งอาหารอันโอชะของมัน แต่เป็นโทษเป็นพิษเป็นภัยต่อตัวของเรา ผู้ รับเคราะห์รับกรรมได้แก้ไขดวงนี้ที่อยู่ได้อำนาจของมัน

ธรรมของพระพุทธเจ้าเมื่อได้ตรัสรู้แล้ว จึงได้ประกาศกัฏฐาให้สัตว์โลกทั้งหลายได้ทราบถึงพิษถึงภัยถึงยักษ์ใหญ่ ที่กลืนสัตว์ทั้งโลกให้อยู่ได้อำนาจของตน นับแต่วันได้ตรัสรู้แล้วประกาศศาสนาธรรมให้โลกทั้งหลายได้ทราบ ผู้ที่มีความเบาบางก็ทราบ ได้อย่างรวดเร็วตามเสด็จพระพุทธเจ้าทัน ผู้ที่รองลงมาก็ตามเสด็จไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งวาระสุดท้ายเป็นกัลยาณชน เป็นพุทธมามกะในชั้นกัลยาณชน นี่เป็นผลความดีที่เกิดขึ้นจากศาสนาธรรมของผู้นับถือและปฏิบัติตามท่าน

เราทั้งหลายเป็นภิกษุบริษัท เป็นลูกเต้าของพระพุทธเจ้าที่ใกล้ชิดสนิทติดพันกับ พระองค์มากที่สุด คือเพศก็เป็นเพศอันเดียวกันกับพระพุทธเจ้า ถ้าจะพูดถึงเจตนาเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ ท่านผู้ใดบวชเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ เจตนานั้นก็เช่นเดียวกับ พระพุทธเจ้า นอกจากจะบวชเพื่อแก้รำคาญ เพื่อโลกเพื่อสงสาร เพื่อประเพณี โดยไม่ คิดหาเหตุหาผลบรรลอรธรรมตามความมุ่งหมายของพระองค์เท่านั้น จึงจะปลีกหรือแยก แยะจากเจตนาของพระพุทธเจ้าไป

การมาศึกษาจึงต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณาอย่างมาก งานของพระไม่ใช่ เหมือนงานโลกทั่ว ๆ ไป งานของพระศาสนา งานของผู้จะดำเนินเพื่อผลอันเป็นที่พึงใจ โดยลำดับจนกระทั่งถึงผลอันสมบูรณ์ การกระทำงานทุกด้าน การกระตักพลิกแพลง กิริยาอาการทุกแง่ทุกมุม ต้องเป็นไปด้วยความจงใจ เป็นไปด้วยความตั้งอกตั้งใจ เป็น ไปด้วยความขยันหมั่นเพียร เป็นไปด้วยความอดความทน ความอุตสาหะพยายาม ผิด กับโลกทั่ว ๆ ไปอยู่มาก

หากเราจะนำนิสัยของโลกมาใช้แบบสุกเอาเผากินแล้วก็เป็นโลกไปเสีย ในขณะที่เดียวกันก็คือกิเลสมันผลัดออกจากงานบรรลอรธรรม ที่จะเป็นประโยชน์แก่ตน แล้วเอา งานแห่งยาพิษของมันใส่แทนที่เข้าไป เรียกว่าสวมรอยแห่งการบำเพ็ญธรรมของพวก เรา เวลานี้อยู่ในช่องนี้ทั้งนั้น คืออยู่ในช่องที่ว่าสวมรอย ๆ ในขณะที่สติปัญญาของเรา ยังไม่ทัน การเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาจึงไม่พ้นที่สิ่งเหล่านี้จะไปทำงานแทนตัวของเรา

แล้วหลักธรรมอันเป็นคุณเป็นประโยชน์ซึ่งเราทั้งหลายมุ่งหวัง หนีออกไปจากความเพียรอันเป็นธรรมนั้นเสีย กลายเป็นความเพียรของกิเลสล้วน ๆ ไปโดยไม่รู้สักตัวนี้มีจำนวนมาก

ในอิริยาบถต่าง ๆ มักเป็นไปอย่างนี้แทบทั้งนั้น ถ้าไม่มีสติและไม่มีภูมิจิตภูมิธรรมสูงขึ้นไปโดยลำดับ พอที่จะให้เกิดสติปัญญาสะดุดจิตใจของตนเองว่านี่คือสิ่งที่ เป็นพิษ นี่คือความเป็นธรรม จะพอแยกแยะกันได้ ถ้ามีภูมิจิตภูมิธรรมในขั้นใดที่พอจะ ทราบแง่อนของกิเลส ของสิ่งหลอกลวงขั้นนั้น ๆ ได้ ก็พอพืดพอเหวี่ยงกันไป แต่ใน ขั้นเริ่มแรกนี้เป็นแบบที่ลุ่มลुकคลุกคลานมาก และเป็นแบบที่ลุ่มแล้วลुकแทบไม่ขึ้นหรือ ลुकไม่ขึ้น ลุ่มจมไปเลยก็มีอยู่มาก คือท้อถอยความเพียรไปเสีย เพราะอำนาจฝ่ายต่ำมี กำลังมากกว่า มันทำให้สารคุณทั้งหลายกลายเป็นสิ่งเลวร้ายไป และสิ่งเลวร้ายทั้งหลาย กลายมาเป็นสารคุณ และกลายมาเป็นตัวเป็นตนเป็นเราเป็นเขา เป็นสมบัติอันล้ำค่าน่า ชมเชยน่ายินดีน่าติดพัน เลยกลายเป็นเราไปเสียทั้งหมด เราทั้งคนเลยกลายเป็นเรื่อง ตัวพิษตัวภัยเผาผลาญตนเองไปโดยเจ้าตัวก็ไม่ทราบได้ เพราะสติปัญญาไม่มีพอจะทราบ นี่หลักใหญ่ของการปฏิบัติ

เพราะฉะนั้นผู้ปฏิบัติจึงต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณาเอาอย่างมาก เป็นภาระที่ วาหนักก็หนัก เพราะกิเลสมันหนักความเพียรจะไปผ่อนเบาไม่ได้ เมื่อเข้าศึกมันหนัก สิ่ง ต่อสู้ กิริยาแห่งการต่อสู้ วิธีการต่อสู้ต้องหนักไปตาม ๆ กัน ความหนักในทางความ เพียรนี้ก็ไม่พินิจที่ฝ่ายต่ำจะสวมรอยจนได้ โดยที่ความหนักในความดีมักเกิดความอิด หนาระอาใจ เห็นว่าเป็นความทุกข์ความลำบากไปเสีย โดยไม่มีแง่ได้คิดพอเอาตัวออก เพื่อความเพียรให้หนักแน่นขึ้นไป แล้วก็ถอยหลังกรูด ๆ ไป

ความถอยหลังไปนี้แล คืออำนาจของฝ่ายต่ำมันดึงดูดออกไปจากฝ่ายดีหรือจาก ฝ่ายสูงได้แก่ธรรม นี้เราก็กทราบไม่ได้ เพราะยังไม่มีกำลังสติปัญญาพอจะทราบได้ จึง ต้องลุ่มลुकคลุกคลาน ในบรรดาความเพียรประโยคต่าง ๆ ไม่ค่อยได้ผล มักจะไร้ผลไป เสียโดยมาก ด้วยเหตุนี้ผู้บำเพ็ญภาวนาจึงมักไม่ค่อยก้าวเดิน คำว่าสมาธิ ๆ หรือว่า ปัญญา ๆ ครูบาอาจารย์เทศน์เสียแทบลุ่มแทบตาย คุณสมบัติเหล่านี้ก็ไม่ปรากฏในจิต ใจของเราบ้างเลย เพราะเข้าไม่ถึง ด้วยอำนาจของกิเลสมากกว่ามันผลักดันเอาไว้ ให้จิต ก้าวเข้าสู่สมาธิคือความสงบเย็นใจบ้างไม่ได้ ให้สติปัญญาเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะถูกปิดถูก บังจากเจ้ามหาอำนาจนี้อยู่ตลอดเวลา อกาลิโก จึงต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณาเอา อย่างมาก ใช้ความเพียรอย่างมากจึงจะรุ่งเรืองรุ่งรอย

ปกติของจิต ฟุตบอลที่กลิ้งไปกลิ้งมานั้นยังเข้าไป ชนิดพลิกแพลงเปลี่ยนแปลง เร็วยิ่งกว่าอะไรไม่มีเกินจินตนี้ไปได้ เพราะสิ่งที่ผลักดันให้กลิ้งให้พลิกตัวให้กระดิกพลิก

เพลงไปในแง่ต่าง ๆ นั้นมีกำลังมากและรวดเร็วมาก จึงทำให้จิตหมุนตัว ๆ ไปตามอำนาจของมันอย่างรวดเร็วมาก ถึงกับสติปัญญาเราก้าวไม่ออกหรือก้าวไม่ทันหรือเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะถูกปิดถูกกั้นไปเสียหมดทุกแง่ทุกทาง ทางที่มันเปิดให้ก็คือทางทำลายตัวเอง คือทางสังหารตนเอง ทางตัดทอนความดีของตนเองลงโดยลำดับลำดับ ไม่ว่าจะป็นอากัปภิกขิยาใด มีแต่กำลังของมันที่มาตัดทอนลงโดยลำดับ จนถึงกับก้าวไม่ออกเดินไม่ได้ไปไม่ถูก นี่สำคัญ ขอให้ทุกท่านจำเอาไว้ นี่คือความจริง ระหว่างสิ่งจอมปลอมกับธรรมที่กำลังมีอำนาจเหนือกันเป็นเช่นนั้น ไม่ว่าจะท่านผู้ใดก็ตามจะต้องเป็นเหมือนกันหมดอย่างนี้เอง

แต่อย่างไรก็ไม่พ้นความพากเพียร ซึ่งเกิดขึ้นจากความสนใจใคร่ธรรม หรือความมุ่งมั่นต่ออรรถต่อธรรมของเราไปได้ หนักวันนี้เราแพ้ววันนี้ การต่อสู้ของเราไม่ถอย แพ้ก็ยอมรับว่าแพ้เพราะกำลังไม่พอ แต่การแพ้กี้เลสนี้ไม่ได้เหมือนนักมวยเขาแพ้กั้นบนเวที นักมวยแพ้นบนเวทีนั้น แพ้คะแนนก็ยังพอพืดพอเหวี่ยงกันไป แต่แพ้นอกนี้หาทางต่อสู้ไม่ได้ ดีไม่ดีตาย นี่เราถึงจะทุกข์ยากลำบากขนาดไหนเพราะการประกอบความเพียรนี้ไม่ตาย ผิดกันตรงนี้ เราจึงไม่ควรที่จะทำความย่อท้อหรืออ่อนแอ หรือท้อถอยในความพากเพียรของเราโดยความกลัวตาย ไม่ตาย

ความทุกข์นั้นมีอยู่ ๒ ประเภท ความทุกข์เพราะการถูกบีบบังคับของกิเลสประการหนึ่ง ความทุกข์เพราะการต่อสู้กับกิเลสประการหนึ่ง เราแยกความทุกข์ทั้งสองนี้ออกเทียบเคียงกัน ความทุกข์เพราะกิเลสบีบบังคับนั้นเป็นอนันตกาล หากกำหนดกฎเกณฑ์หาเวลาหาเวลาหาเงื่อนไขเงื่อนไขจะลดหย่อนผ่อนผันหรือหมดสิ้นไม่ได้ในเรื่องความทุกข์เหล่านี้ แต่ความทุกข์ในการต่อสู้กับกิเลสนั้น แม้จะหนักขนาดไหนก็ตามไม่ตายหนึ่ง แล้วมีทางที่จะผ่อนคลายกันไปได้ตามวาระแห่งการต่อสู้ที่มีกำลังพืดเหวี่ยงกันไป และมีเวลาที่จะปลดปล่อยความทุกข์ในการต่อสู้นี้ลงได้ เมื่อจิตได้ชัยชนะเพราะการไม่ท้อถอยต่อข้าศึกแล้ว ต้องเป็นอย่างนั้นจนได้

เมื่อเราเทียบความทุกข์ทั้งสองอย่างนี้แล้ว ความทุกข์ในการต่อสู้กับกิเลสเป็นสิ่งที่เราควรจะทำหาญชาญชัย เพื่อได้ปลดปล่อยหรือปลดปล่อยความทุกข์เหล่านี้ออกไปเพราะการชนะสิ่งต่ำทรามหรือสิ่งที่เป็นข้าศึกทั้งหลายด้วยธรรม มีสติธรรม ปัญญาธรรม วิริยธรรมเป็นสำคัญ ส่วนทุกข์เกี่ยวกับเรื่องของกิเลสบีบบังคับ ไม่ว่าจะเราไม่ว่าสัตว์โลกทั่ว ๆ ไปนั้นไม่มีกำหนดกฎเกณฑ์ เป็น อกาลโก ตลอดไปเลย หรือเป็นอนันตกาล ถ้าไม่มีธรรมเข้าแทรก ไม่มีธรรมเข้ากัดเข้าขวาง กาลเวลาที่จะย่นเข้ามานั้นไม่มี มีแต่เป็นเช่นนี้ตลอดไป นับตั้งแต่เป็นตลอดมาแล้วยังจะตลอดไปหาที่สิ้นสุดยุติไม่ได้ ต้องทุกข์อยู่เช่นนี้ ๆ ตลอดไป

แต่ความทุกข์เพราะความพากเพียรนี้ วันนี้เป็นทุกข์มาก วันหลังสู้ไม่ถอยยอม จะมีทุกข์น้อย เพราะกำลังของข้าศึกลดน้อยลงไป เพราะอุบายวิธีการต่อสู้ของเราเหนือกว่า สุดท้ายก็ลดน้อยลงไป ๆ จนกระทั่งความทุกข์ในการต่อสู้ไม่มี เพราะข้าศึกหมดไปแล้วจะเอาอะไรมาให้ต่อสู้อีก นั่นละที่นี้ท่านว่าบรมสุข คือเกิดขึ้นแทนที่มหันตทุกข์ ในการประกอบความพากเพียร หรือในการต่อสู้กับข้าศึกทั้งหลาย กลายเป็นบรมสุขขึ้นมาแทนที่กัน นี่มีทางยุติได้ มีเวลาเสร็จสิ้นได้งานของผู้บำเพ็ญธรรม

แต่งงานให้เป็นไปตามวัฏจักรนี้ไม่มีวันสุดวันสิ้นไม่มีวันเพียงพอ คำว่าเพียงพอ นั้นไม่มี คำว่าหยุดพอแล้วไม่มี คำว่าทุกข์พอแล้วต่อไปไม่ทุกข์อีกไม่มี มีแต่เรื่องย่ำเข้าไป ๆ เพิ่มเข้าไปโดยลำดับลำดับ หาทียุติหาจุดหมายปลายทางไม่ได้ ถ้าเป็นเดินป่าก็เรียกว่าหลงทางหาทางเดินไม่ได้ แต่นี่มันมากมันหนาแน่น มันหนักยิ่งกว่าความหลงป่า หลงรกเป็นไหน หลงป่ากิเลสตัณหาอาสวะนี้หลงไม่มีสิ้นมีสุด ไม่มีที่เว้งว่าง ไม่มีภาพที่พอจะผ่อนคลายได้เลย มีแต่บีบ นั่งอยู่กับบีบ ยืนอยู่กับบีบ อิริยาบถใด ๆ ก็บีบ ภพชาติใด ๆ ก็บีบ บีบอยู่ตลอดเวลา

ขึ้นชื่อว่าการท่องเที่ยวในวัฏสงสารนี้ คือการถูกบีบอยู่ตลอดเวลา เช่นเดียวกับนักโทษในเรือนจำนั่นเอง จะย้ายไปที่ไหนก็ตาม ไปเรือนจำใดก็ตาม ก็ล้วนแล้วแต่ความเป็นนักโทษและต้องถูกบีบบังคับอยู่ตลอดไปในที่นั้น ๆ ถ้าไม่พ้นเสียจากโทษเมื่อไรแล้ว จะย้ายไปที่สถานที่คุมขังก็ตาม ไม่มีอะไรผิดแปลกจากความเป็นนักโทษ และความถูกกดขี่บังคับจากนายเหนือหัวอยู่ตลอดไป นี่การย้ายภพย้ายชาติไปภพน้อยภพใหญ่ ภพใด ๆ ก็ตาม ก็เป็นเหมือนกันกับนักโทษย้ายที่จากเรือนจำนี้ไปสู่เรือนจำนั้นนั่นแล นอกจากให้หลุดพ้นไปเสียจากที่คุมขังนี้เท่านั้น อยู่ที่ไหนก็สบาย เพราะเป็นอิสระภายในจิตใจ

ความที่ใจเป็นอิสระเราไม่เคยได้พบได้เห็น แต่จิตที่ถูกบีบถูกบังคับหาอิสระไม่ได้นี้ ประจักษ์อยู่กับหัวใจของเราทุก ๆ ท่าน จึงพยายามเชื่อตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า แล้วพยายามตะเกียกตะกายตนเองไปด้วยอรรถด้วยธรรม ในการต่อสู้กับสิ่งที่มีอำนาจมากทั้งหลายโดยลำดับไป อย่าลดละท้อถอยความเพียร เพราะพระวาจาของพระพุทธเจ้านั้น เป็นพระวาจาที่ศักดิ์สิทธิ์พิเศษเต็มที่ ไม่มีวาจาของผู้ใดในสามแดนโลกธาตุนี้ จะถูกต้องแม่นยำยิ่งกว่าสวากขาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบแล้วทุกแห่งทุกมุมนี้

ส่วนการเสี้ยมสอนของกิเลสนั้น มันก็กล่าวไว้ชอบตามทางจอมปลอมของมัน เราอย่าคอยวันคอยเวลาล้ำเวลาว่ากิเลสจะมาให้ความดีความชอบแก่พวกเรา จะมาตกรางวัลให้เราเท่านั้นเท่านั้น แล้วจะหาความสัตย์ความจริงมามอบให้เรา เพื่อเป็นอิสระและเพื่อเป็นความเจริญรุ่งเรืองโล่งจิตโล่งใจ ไม่มี มีแต่บีบบังคับเข้าไปโดยลำดับลำดับ

เท่านั้น นี่เป็นเรื่องของกิเลส เพราะแสวงทางมันเดินเช่นนั้น ผลจะเป็นอื่นไปไม่ได้ ต้องเป็นขึ้นมาตามที่เคยเป็นมาแล้ว แม้อนาศตกาลข้างหน้าจะยืดยาวขนาดไหน เหตุกับผลที่มันบังคับให้เป็นไปก็ต้องเป็นทำนองเดียวกัน ตรงกันข้ามกับศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างนี้แล

นี่เราได้เป็นศิษย์ตถาคต ได้ปรากฏตัวเป็นเพศนักบวชและนักปฏิบัติแล้ว จงเอาให้ถึงใจในเรื่องความพากความเพียร อย่าหวังอันใดในโลกนี้ ไม่มีสิ่งไหนที่น่าหวัง ไม่ว่าจะวัตถุ ไม่ว่าจะอารมณ์ เต็มอยู่ในสามแดนโลกธาตุ สัมผัสสัมพันธ์อันใดล้วนแต่เป็นพินเป็นไฟ ถ้าเราหลงมันเป็นพินเป็นไฟทั้งนั้น เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นกอง อนิจจัง ทุกขัง อนตตา ผันอยู่ตลอดเวลา ยิ่งกว่ากัณฑ์ภายในสิ่งนั้น ๆ และเฉพาอย่างยิ่งภายในภายในใจของเรา นี่เป็นสิ่งที่กระเทือนมากสำหรับตัวเรา

สิ่งภายนอกแม้เขาจะหมุนไปตามเรื่องของเขา ถ้าเราไม่ไปสัมผัสสัมพันธ์ไม่ไปเกี่ยวข้อง ก็เป็นคตธรรมดาดรรมาชาติไปเท่านั้น เขาไม่มีได้มีเสีย เช่น ต้นไม้ ภูเขา จะมีการเปลี่ยนแปลงแปรปรวนไปยังไงเขาก็ไม่มีความหมาย ไม่มีความรู้สึกในตัวเขาว่า ได้รับความทุกข์เพราะการเปลี่ยนแปลงไป แต่อาการของเราทุกส่วน นับแต่อาการของจิต นับแต่ตัวจิตออกมาถึงส่วนร่างกายต่าง ๆ ถ้าลงได้สัมผัสสัมพันธ์อะไรเข้าไปแล้ว จะเป็นความทุกข์ความกระเทือนถึงใจทั้งนั้น ถ้าไม่มีสติปัญญาเป็นเครื่องกลั่นกรองรักษาตัว มันต่างกันอย่างนี้ละ แล้วเราจะสงสัยที่ไหน อะไรกับอะไรว่าจะเป็นที่ไว้ออกไวใจ เป็นที่พึ่งเป็นพึ่งตายได้ มันไม่มี มีแต่พินแต่ไฟ นอกจาก ธมโม ปทีโป นี่เท่านั้นที่จะเป็นที่ไว้ออกไวใจได้

ความเพียรของเราทุกประการเป็นความเพียรที่ไวใจ แน่ใจต่อการรู้การเห็นการปลดปล่อยกิเลส ขอให้เป็นการเพียรตามหลักธรรมพระพุทธเจ้าสอนเถอะจะไม่เป็นอย่างอื่นเลย เดินจงกรมเพื่อชำระจิตก็เป็นการชำระจิตจริง ๆ ด้วยความมีสติ นั่งสมาธิรักษาใจก็รักษาจริง ๆ อย่าปล่อยใจให้กิเลสเอาไปขย่ำยี่ด้วยความไม่มีสติ

จะเป็นยืนเป็นเดินเป็นนั่งเป็นนอน ด้วยความเพียรทำใด ขอให้สติเป็นเครื่องรักษา ปัญญาเป็นเครื่องกลั่นกรองฟาดฟันกับสิ่งที่เป็นข้าศึก ซึ่งจะมาทำลายจิตใจของเราอยู่โดยสม่ำเสมอแล้ว ชื่อว่าเป็นผู้ก้าวเดินตามทางของศาสดาที่เสด็จผ่านไปแล้วสด ๆ ร้อน ๆ ไม่มีคำว่ากาลนั้นสมัยนี้ ปรินิพพานก็ปีที่เดือนนั้นไม่สำคัญ สำคัญที่ความจริงของพระพุทธเจ้ากับธรรมที่ประกาศสอนไว้แล้วเป็นอันเดียวกัน ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมที่ทำนทรงสอนไว้นั้น ก็เรียกว่าเหยียบบร็องรอยอันเดียวกับพระพุทธเจ้าทรงเหยียบ และเสด็จผ่านไปโดยลำดับลำดับไม่ผิดกันเลย ขอให้ยึดหลักปัจจุบันคือสวากขาตธรรมที่ชอบแล้ว ๆ นี้ไว้ภายในจิตใจของตนเถอะ

อย่าเห็นสิ่งใดเป็นของวิเศษวิโสเลิศเลอยิ่งกว่าธรรม นี่แลเป็นธรรมชาติที่ทำให้ความไว้วางใจตายใจได้ และจะเป็นธรรมที่ให้อิสระต่อจิตใจของเราโดยลำดับลำดับ จนกระทั่งถึงอิสระเต็มภูมิแห่งจิตแห่งธรรม ซึ่งกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน จะไม่มีอะไรนอกเหนือไปจากนี้เลย ขอให้ทุกท่านได้ทำความเข้าใจกับตนเอง เรื่องของกิเลสเราเคยทำความเข้าใจกับมันก็ได้ทำความเข้าใจแล้ว มันอยู่ที่อำนาจของเราแม้ที่สุดสักหนใหม่ไม่เคยมี เราจะไปทำความเข้าใจกับกิเลสนี้ ทำความเข้าใจเท่าไรก็ยิ่งขาดทุนไปโดยลำดับลำดับ แม้จะไม่ทำความเข้าใจกับมันเราก็กองอยู่แล้ว ไปทำความเข้าใจกับมันเรื่องอันใดที่จะได้รับผลประโยชน์ขึ้นมา นอกจากให้มันสับเอา ๆ เท่านั้น เราไม่เข็ดไม่หลาบ บ้างหรือเรื่องถูกล้างเหล่านี้สับเอา ๆ

ความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากความสัมผัสสัมพันธ์ เพราะความโง่เขลาเบาปัญญาอะไรพาให้เป็น ถ้าไม่ใช่เรื่องของกิเลสเป็นผู้พาให้เป็น และเป็นเรื่องของกิเลสสับยาเราเท่านั้นจะเป็นอะไรไป สิ่งทั้งหลายไม่เคยมี มีธรรมชาติที่อยู่ในจิตนี้เท่านั้น เป็นสิ่งที่ใหญ่โตรโหฐานที่สุด มโหฬารมากที่สุด กว้างขวางไม่มีขอบเขตจักรวาล ก็คือออกจากธรรมชาติที่ฝังอยู่ในใจนี้ แผ่อำนาจวาสนาของมันไปทั่วแดนโลกธาตุ อยู่ที่อำนาจของมันทั้งนั้น มันครอบไว้หมด ในสามแดนโลกธาตุนี้จึงเป็นเหมือนคุกกี้หรือเร็นจัม สัตว์โลกทั้งหลายจึงเป็นเหมือนนักโทษทั้งนั้น ไม่มีใครจะดียิ่งกว่ากันไป ขึ้นชื่อนักโทษแล้วเป็นเช่นนั้น เขาให้ชื่อนักโทษ

สตต สตต ก็แปลว่า ผู้ติดผู้ข้อง ติดอะไร ก็ติดกิเลสนี้เอง ราคะเกิดมาก็ติด มันมีอยู่ภายในนั้นก็ติดอยู่แล้ว เกิดขึ้นมาแสดงขึ้นมาที่ติด โทสะมีภายในอยู่แล้วก็ติด แสดงออกมาที่ติด โมหะมีอยู่ภายในนั้นก็ติด แสดงออกมาที่ติด ขึ้นชื่อว่าเรื่องของกิเลสเป็นเรื่องให้ติดทั้งนั้น เพราะเป็นสิ่งที่เคลือบแฝง เหมือนกับยาเคลือบน้ำตาล ถ้าไม่แกะน้ำตาลที่เคลือบออกแล้วเราจะไม่เห็นพิษของมันซึ่งอยู่ภายในนั้น เพราะฉะนั้นจึงต้องแกะออกด้วยความพากเพียรอย่าลดละทอดถอย

ความอ่อนแอที่เคยมีอยู่แล้วเป็นประโยชน์อะไร ให้เทียบเคียงกันเสมอนักปฏิบัติ ถ้าไม่บวกลบคุณหารแล้วจะหาทางออกไม่ได้นะ ต้องมีบวกลบคุณหารจึงจะมีทางออก เอาเหตุเอาผลเข้าเป็นเครื่องดำเนิน อย่าเอาอำนาจของกิเลสมาดำเนินเพราะมันพาดำเนินอยู่แล้ว นอกจากจะปลีกแยกจากทางของมันเข้าสู่แดนแห่งธรรมหรือทางธรรมเท่านั้น ไม่มีอย่างอื่นพอที่จะปลีกจะแฉไปได้ให้พ้นภัยจากกิเลส นอกจากดำเนินไปตามสวากขาตธรรมที่ตรัสไว้ชอบนี้ด้วย สุปฏิ อสุปฏิ ญา ย สามิจิปฏิปนุโน นี้เท่านั้นจะได้ปรากฏนามขึ้นว่า เอส ภควโต สวากสงโฆ นั่นคือสาวกของพระพุทธเจ้า คือปฏิบัติอย่างนั้นแล แล้วผลก็ปรากฏขึ้นมา

ตั้งท่านแสดงไว้ว่า ยทิท จตตาริ ปุริสยุคานิ อฏฐ ปุริสปุคฺคลา คู่แห่ง อริยบุคคล ๔ ท่านว่าบุรุษ ๔ นั้นนี่คืออริยบุคคล ๔ แยกออกไปเป็นอริยบุคคล ๘ ได้ แก่ พระโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกิทาคามิมรรค สกิทาคามิผล อนาคามิมรรค อนาคามิผล อรหัตมรรค อรหัตผล เป็นมาจากอะไร เป็นมาจาก สุปฺปฏิปนฺโน อฺขุ ญาย สามิจิปปฺปนฺโน นี้ทั้งนั้น ไม่เป็นมาจากไหน ๆ และคู่แห่งอริยบุคคล ๔ เป็น ๘ อริยบุคคลนี้ เราอย่าไปหมายบุคคลนั้นบุคคลนี้ให้นอกเหนือไปจากใจที่แสดงตัวเป็นคู่ ๆ ขึ้นมา จากการปฏิบัติการรู้การเห็นของผู้บำเพ็ญนี้เท่านั้น นี่เป็นจุดสำคัญ เป็นที่รวม แห่งอริยบุคคล ๔ คู่ ๘ จำพวก อยู่ตรงนี้

ไม่ใช่ว่าคนนั้นพวกนั้นคณะโน้นเป็นอริยบุคคล ๔ เป็น ๔ คู่ และนั่นเป็น ๘ จำพวกหรือเป็น ๘ คน นั้นหมายออกไปผิดไป อาการของจิตที่แสดงอยู่ภายในดังนี้ เป็นคู่แห่งบุรุษ ๔ หรืออริยบุคคล ๔ เป็นอริยบุคคล ๘ อยู่ภายในนี้ โสดาปัตติมรรคก็คือจิตดวงนี้จะเป็นผู้ดำเนิน เป็นผู้บรรลุโสดาปัตติผล ผลที่พึงได้รับเป็นที่พอใจจากขั้น นี้ก็จิตเป็นผู้ดำเนินเป็นผู้ได้รับ แน่ะ สกิทา อนาคา อรหัตมรรค อรหัตผล ก็คือจิตดวง นี้เป็นผู้ก้าวเดิน มคฺค มคฺค คือทางดำเนิน ดำเนินไปตาม สุปฺปฏิปนฺโน นี้จนปรากฏผล ขึ้นมา คำว่าแปด ๆ ก็หมายถึงอริยธรรมนี้เอง ไม่ใช่บุคคลบุรุษหญิงชายที่ไหนจะมี อำนาจวาสนาได้อริยธรรม ๔ คู่ ๘ ประเภทนี้ขึ้นมาชม นอกจากผู้ปฏิบัติผู้ดำเนินนี้เท่านั้น

จิตดวงเดียวนี้แลเป็นผู้แสดงอาการทั้ง ๔ คู่ทั้ง ๘ อาการขึ้นมาภายในตัว อย่า คิดแยกออกไปนอกจากตัว..ผิด หลักปฏิบัติอันแท้จริงอยู่ที่นี้ ผู้ก้าวเดิน ผู้ดำเนินด้วย สุปฺปฏิ อฺขุ ญาย สามิจิ คือจิตดวงนี้ นำกายวาจาดำเนินก็คือจิตดวงนี้ ใจดำเนินโดยลำพัง ตนเองก็คือตัวเอวนั่นเอง ผลปรากฏขึ้นมาจะเป็น ๔ คู่ เป็น ๘ อาการนั้นก็ตาม หรือ เป็น ๘ อริยธรรมนั้นก็ตาม เป็นเรื่องของผู้นี้เป็นผู้ทำ เป็นผู้ได้ผล เป็นผู้เสวยผล จนถึงขั้น สูงสุดวิมุตติพระนิพพาน คือจิตดวงนี้เป็นผู้เป็นแต่ผู้เดียว

ไม่ใช่คนนั้นก็เป็นคนนี้ก็ไปแล้วเป็น ๔ คู่ แล้วคนนั้นก็เป็น ๆ แล้วเป็นบุคคล ๘ จำพวก ไม่ใช่อย่างนั้น นั่นเป็นความเข้าใจผิด นอก ๆ ผิดจากหลักศาสนธรรมหรือ หลักสวากขาตธรรมที่ทรงแสดงไว้ว่า สุปฺปฏิปนฺโน ใครเป็นผู้ดำเนินตาม สุปฺปฏิปนฺโน แรกเริ่มก็คือใจอันดับหนึ่ง อันดับสอง กาย วาจา ขึ้นไปถึงสองถึงสาม ผู้นี้เป็นผู้เดิน สุปฺปฏิปนฺโน ปฏิบัติดี นั้น ความเพียรดี ความคิดความดำริทุกแง่ทุกมุมในมรรค ๘ นั้นผู้นี้ดำเนินทั้งนั้น ไม่ใช่ผู้ใดผู้หนึ่งจะมาดำเนินแล้วแบ่งผลไปเป็นผู้หนึ่งผู้นั้น อันนั้นเป็นของ แต่ละบุคคลที่ดำเนินโดยลำพังตนเองแล้วก็ปรากฏผลขึ้นมา ในอริยบุคคล ๔ คู่ ๘

จำพวกนี้ได้แก่จิตดวงเดียวเป็นผู้ทำงาน เป็นผู้แสดงอาการ เป็นผู้รับทั้งเหตุทั้งผลโดยสมบูรณ์ มีจิตดวงนี้ดวงเดียวเท่านั้น

นี่ละที่ว่า เอส ภควโต สาวกสงโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเณยฺโย อณฺชลิกรณฺิโย เหมือนกันเป็นผู้ควรแก่ตนเองแล้วก็ควรแก่โลกทั่ว ๆ ไป เบื้องต้นต้องเป็นผู้ควรแก่ตนเอง เหมาะสมแก่ตนเองทุกสิ่งทุกอย่าง ภาควิมิภายในใจตัวเองทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วก็สมควรแก่โลกทั่ว ๆ ไปเขาก็ภูมิใจ การทำบุญให้ทาน การกราบไหว้บูชา ลงด้วยความสนิท เมื่อเราสนิทใจของเราเสียอย่างเดียวกันนั้นโลกเขาก็สนิท

แม้โลกจะหนาแน่นไม่มีความสนิทติดใจกับเรื่องของเรา เราก็ไม่มีอะไรที่จะเสื่อมจะเสียไปเพราะโลกประเภทปทปรมะนั้น เราทรงมรรคทรงผลอย่างคงเส้นคงวา เต็มเม็ดเต็มหน่วย โดยความเป็นอิสระในตัวของเราเอง ไม่มีใครที่จะมาแบ่งได้แบ่งเสีย ตำนานตีเนียนให้ หรือเป็นการเหยียบย่ำทำลายของเราให้เสื่อมเสียไป แล้วยกย่องเราให้มีมากมูนพูนผลขึ้นไปยิ่งกว่าหลักธรรมชาติที่พอตัวแล้วภายในจิตใจของเราเท่านั้น

ธรรมที่กล่าวนี้ทั้งหมดใครจะเป็นผู้ดำเนิน ใครจะเป็นคู่อริบุคคล ๔ และ อริบุคคล ๘ จำพวกถ้าไม่ใช่กายวาจาใจของเรา รวมแล้วคือใจเป็นหัวหน้าแห่งการดำเนินใน สุปฺปิพนฺโณ อุชฺช ญาย สามิจิปปิพนฺโณ ผลจะเป็นที่พึงใจว่า อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเณยฺโย อณฺชลิกรณฺิโย อนุตฺตริ ปุณฺณฺกฺเขตฺตํ โลกสุส เมื่อตนของตนได้เป็นเนื่อนาบุญของตนโดยสมบูรณ์แล้ว ทำไมจะไม่เป็นเนื่อนาบุญของโลกได้เล่า เราภูมิใจของเรา เราเป็นเนื่อนาบุญของเราเต็มสัดเต็มส่วนแล้วก็ป็นเนื่อนาบุญของคนอื่นได้ ยิ่งงี้ก็ต้องเอาตัวเป็นตัวประกันไว้ก่อนทุกอย่าง จึงขอให้ทำตนให้เป็นเนื่อนาบุญของตนด้วยการปฏิบัติตั้งที่อธิบายมาแล้วนี้

ธรรมเหล่านี้ไม่อยู่ที่ไหน อยู่กับเราทุกท่านผู้มุ่งต่อการปฏิบัติและปฏิบัติอยู่เวลานี้และในกาลต่อไป จะเป็นผู้ได้รับผลอันเป็นที่พึงพอใจ ตามหลักศาสนธรรมที่ท่านสอนไว้ คงเส้นคงวาไม่มีคำว่าต่างพร้อย ไม่มีคำว่าลดหย่อนผ่อนผลลงมา อย่างนี้ไม่มี จึงเรียกว่ามัชฌิมา ท่ามกลางต่อการปฏิบัติของผู้ดำเนินอยู่โดยสม่ำเสมอ และท่ามกลางแห่งการจะรู้จะเห็น คือเหมาะในการที่จะให้รู้ให้เห็นธรรมตลอดไป และเหมาะในการที่จะปราบปรามกิเลสทุกประเภทเสมอไป ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือนธรรมนี้เลย ธรรมนี้จึงเป็นคู่ปราบกิเลสได้เป็นอย่างดีเยี่ยมไม่มีอะไรเสมอเลย

เพราะฉะนั้นธรรมกับโลกจึงแยกกันว่าโลกกับธรรม ถ้าเราจะพูดให้เต็มตามสมมุตินิยม หรือเต็มตามความเป็นจริงแล้วก็คือว่า โลกได้แก่แหล่งแห่งกิเลสอยู่ที่หัวใจสัตว์โลก ธรรมเป็นสิ่งที่กำจัดชะล้าง หรือสังหารแหล่งแห่งกิเลสทั้งหลายเหล่านั้น ให้

บรรลี่ยลงไปจากใจของสัตว์โลก ให้อยู่ผาสุกสบายจนกลายเป็นอิสระได้ ถ้าจะแยก..เป็น
อย่างนั้น

แม้กิเลสจะไม่สิ้นสุดกุดตัวลงไปโดยสิ้นเชิงภายในใจก็ตาม ใจดวงใดที่มีธรรมมี
ธรรม ใจดวงใดที่รักใคร่ใฝ่ธรรม ใจดวงนั้นยังมีธรรม แม้จะมีกิเลสอยู่ภายในใจธรรมก็
ยังมีอยู่ภายในใจคนนั้น ถึงจะถูกบีบบังคับขนาดไหน ธรรมซึ่งเป็นเครื่องกำบังหรือช่วย
พยุงหรือช่วยต่อสู้ต้านทาน ก็ยังมีอยู่ภายในจิตใจของคนนั้น คนเรายังไม่จนตรอกง่าย
ๆ เมื่อมีธรรมอยู่ภายในใจแล้วไม่ร้อนเสียเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์เหมือนคนหาธรรมภายใน
ใจไม่ได้

แต่สำคัญที่การปฏิบัติ ทุกอาการของผู้ปฏิบัตินี้ชิมึ้นนำสลดสังเวช ให้เจ้าของได้
ดำเนินตัวเองไปเถอะ ให้ได้ทราบเรื่องราวของกิเลสประเภทต่าง ๆ ไปโดยลำดับลำดับ
พร้อมทั้งการละได้ปล่อยได้วางได้ ฆ่าได้ให้ฉิบหายวายปวงไปโดยลำดับลำดับแล้ว เรา
จะทราบเรื่องความโง่เขลาเบาปัญญาของเราโดยลำดับ พร้อมกับความฉลาดที่ก้าวเดิน
ไปนั่นเอง

ความฉลาดก้าวเดินไปมากเพียงไร จะเห็นความโง่ของเราย้อนหลัง ย้อนหลังไป
เรื่อย ๆ จนกระทั่งเราได้ปราบสิ่งที่พาสัตว์ให้โง่ด้วยความฉลาดของมันนั้น ให้หมดสิ้น
ชากไปจากใจโดยสิ้นเชิงแล้ว เราจะได้เห็นชัดเจนว่า เรื่องความฉลาดความเฉียบแหลม
ของธรรมกับความเฉียบแหลมของกิเลส ความเฉียบแหลมของฝ่ายต่ำนั้นต่างกันอย่างไรบ้าง ท่านจึงเรียกว่า โลกียธรรม โลกุตระธรรม มันต่างกันอย่างนั้นละ โลกุตระธรรม
หมายถึงธรรมเหนือโลก โลกียธรรมนี้ธรรมยังอยู่ในโลก ยังอยู่ในอำนาจของกิเลส
ธรรมก็จริงแต่ยังอยู่ในอำนาจของกิเลส

เมื่อจิตได้พ้นไปหมดไม่มีอะไรเป็นเครื่องกีดขวาง เป็นเจ้าอำนาจบังคับจิตใจแล้ว
จะมองไปไหนรู้ไปหมดปิดบังไม่อยู่ ทีนี้เราจะย้อนหลังเห็นความโง่เขลาเบาปัญญาของ
เรามาเป็นลำดับลำดับ ตั้งแต่ชั้นหยาบ ๆ ชั้นล้มลุกคลุกคลานจนกระทั่งถึงชั้นกลางและ
ชั้นละเอียด จนกระทั่งละเอียดสุด จะมาเห็นโทษของตัวเองได้เพราะธรรมนี้เหนืออื่นอีก
ละเอียดยิ่งกว่านั้นอีก จึงเป็นความที่ฉลาดละเอียดยิ่งกว่าที่กิเลสทำเราให้โง่นั้นเป็น
ไหน ๆ อีก จึงต้องเห็นโทษกันโดยลำดับลำดับ ต่างกันอย่างนี้ระหว่างโลกกับธรรม
กิเลสกับธรรมต่างกันอย่างนี้ ภายในหัวใจเราดวงเดียวกันแล

จงพากันตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นชีวิตจิตใจ อยู่กับความ
พากเพียร ไม่ว่าจะอยู่อิริยาบถใด สติซึ่งเป็นพื้นฐานอย่าได้ลดละ ปัญญาถึงเวลาที่จะคิด
จะอ่าน ให้คิดอ่านจริง ๆ ปัญญาที่คิดอ่านขึ้นด้วยธรรมนี้แลเป็นเครื่องจะปราบกิเลส
ปัญญาแบบโลกที่ใช้กันอยู่นั้น มีมากเท่าไรยังเป็นการส่งเสริมกิเลส เพราะกิเลสผลิตขึ้น

มาโดยแท้ ไม่ใช่ธรรมผลิตขึ้นมาเหมือนปัญญาที่คิดอ่านไตร่ตรองโดยทางธรรมโดยหลักภาวณา ต่างกันอย่างนี้

วันหนึ่ง ๆ เป็นยังไงความเพียรของเรา ไม่ได้มีหน้าที่การงานอะไร เฉพาะในวัดนี้ปล่อยให้พระเถระได้ประกอบความพากความเพียรของตนเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะเราเห็นสารคุณอันสำคัญจากความเพียร การเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวณาเหล่านี้มากกว่ากิจอื่นใดงานใด เพราะงานนี้เป็นงานของพระโดยตรง เป็นเนื้อเป็นหนังเป็นชีวิตจิตใจ โดยแท้ สำหรับผู้ต้องการถอดถอนตน ให้หลุดพ้นจากอำนาจแห่งการกดถ่วงทั้งหลายนี้ไปโดยลำดับ จึงถือความเพียรนี้สำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด

เราอย่าเห็นงานใดว่าจะป็นงานสารคุณยิ่งกว่างานการถอดถอนกิเลส งานเหล่านั้นไม่จำเป็นจริง ๆ เราก็ไม่ให้ทำ แม้ทำก็ให้มีความระมัดระวังมีสติ มีกาลมีเวลา ไม่ใช่ทำแบบพร่ำ ๆ เพรี้อ ๆ แบบสืมนื้อสืมตัว แบบถือสิ่งเหล่านั้นมาเป็นเนื้อเป็นหนังเป็นกิจเป็นการเสียจริง ๆ นั้นแหละหมายถึงกิเลสกว้านคอปหักเอาแล้ว นั้น คอหักไปแล้ว กิเลสกว้านคอปเหยียบย่ำทำลายหมดแล้วไม่รู้ตัวเลย ให้ระวัง

เดินบิณฑบาตก็ให้ดูจิตอย่าดูที่ไหน ตัวพิชอยู่ที่จิต ตัวผลอยู่ที่จิต คำว่าเพียร ๆ นั้นจะมีแต่ชื่อ ถ้าสติไม่มีไม่ใช่ความเพียร ไปไหนให้มีสติจึงชื่อว่ามีความเพียร เดินบิณฑบาตก็ให้เป็นการเดินจงกรมไป เป็นความเพียรประเภทหนึ่ง รับประทานอาหารให้มีสติ จะมองเห็นสิ่งใดให้พิจารณาเป็นอสุภะอสุภัง เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนตตา โดยทางปัญญา จึงเรียกว่าความเพียรเสมอไป ก้าวกลับออกมาก็ให้มีสติ การเดินช้าเดินเร็วไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่สติกับปัญญา

ใจนี้เป็นสิ่งที่รวดเร็วมากอยู่ตามธรรมชาติของตนแล้ว สติเป็นสิ่งที่รวดเร็วมาก ปัญญาเป็นสิ่งที่รวดเร็วมากยิ่งกว่าอิริยาบถการเปลี่ยนแปลงของเรา ไปช้าหรือไปเร็ว นั้นเป็นไหน ๆ เพราะฉะนั้นการก้าวเดินจะช้าก็ตามเร็วก็ตาม ที่จะให้เป็นช้าคือต่อความเพียรนั้นไม่มี นอกจากผู้นั้นเป็นช้าคือต่อตนอยู่แล้ว แม้จะก้าวช้าขนาดไหนเพื่อรักษาสติ ก็คือก้าวช้าด้วยความขาดสตินั้นแล ก้าวเร็วก็ตามเมื่อมีสติอยู่แล้ว มันจะเร็วยิ่งกว่าจรวดสติก็ยังต้องตามทัน อะไรจะมารวดเร็วยิ่งกว่าใจ อะไรจะรวดเร็วยิ่งกว่าสติกว่าปัญญา ที่เคลื่อนไหวไปตามอาการของจิตนั้นเล่า อันนี้เหนื่อนั้นอยู่เสมอ ๆ เพราะฉะนั้นการก้าวไปก้าวมาจะช้าหรือเร็ว จึงไม่สำคัญยิ่งกว่าผู้ที่มีสติครอบงำจิตหรือรักษาจิตอยู่แล้ว ไปได้ทั้งนั้นไม่มีอะไรเป็นอุปสรรค

แบบก้าวเดินค่อยต่อเท้าไปกลัวสติจะผลอนั้น นั้นแหละคือตัวผลอ ทำเนิบ ๆ นาน ๆ ไปสักเดี๋ยวกก็ผลอเถลไถลไปไหน บทเวลามันผลอเร็วยิ่งกว่าลิ่งร้อยตัว กิริยาของเราว่าเป็นเหมือนกับสุขุมคัมภีรภาพมาก แต่กิเลสมันไปทำความสุขุมคัมภีรภาพอยู่

ในอาการนั้นเราไม่รู้ มันเอาจิตไปถลกหนัง กินเนื้อกินหนังหมดแล้วเราก็ไม่รู้ ถ้าลงเป็นความเพียรจริง ๆ แล้วจะเร็วขนาดไหน เดินก็เดินวิ่งก็วิ่งเถอะ ไม่มีอะไรจะรวดเร็วยิ่งกว่าใจ ตามทันหมด

จิตที่มันวิ่งอยู่ภายในยิ่งเร็วยิ่งกว่าอาการของเรา สติปัญญาทำไมทัน นั่นเพราะสติปัญญารวดเร็วยิ่งกว่าใจมันถึงทันใจ ความกระเพื่อมของใจแต่ละอาการ ๆ ที่แสดงออกมา สติปัญญาตามรู้ตามเห็นตามทันทั้งนั้น เมื่ออยู่ด้วยกันแล้วมันทันกัน ยิ่งละเอียดลออเข้าไปเท่าไรสติปัญญายิ่งเฉียบแหลม กระเพื่อมขึ้นมาไม่ได้ แม้แต่ไม่กระเพื่อมมันก็รู้ที่อยู่ในจิตใจ ยิ่งกระเพื่อมออกมาแล้วก็เหมือนกับว่านี่ก้าวแล้ว เหมือนกับก้าวจะต่อๆ ทางนี้ก็ปิดทันทีและสวนหมัดเข้าไปทันที นั่นเรื่องของสติปัญญาแท้เป็นอย่างนั้น จึงไม่ขึ้นอยู่กับอาการช้าหรือเร็ว ขึ้นอยู่กับความมีสติเป็นสำคัญ

เดินจงกรมก็เดินแบบต่อเท้าไป กลัวจะเผลอสติ ให้ก้าวให้เหยียบให้รู้ทันนั้น นั่นละมันไปก็โคกแล้วก็ทวีไปแล้ว มันสำคัญอยู่ที่ความตั้งใจ ถ้าตั้งใจความเป็นผู้มีสติอยู่แล้วนั้น จะช้าก็เป็นสติ จะเร็วก็เป็นสติ มันทันทั้งนั้น จึงต้องให้ฝึกสติฝึกใจให้ดี ฝึกกับความเคลื่อนไหวของตัวเอง ฝึกกับความเป็นอยู่ของตัวเอง ฝึกกับอารมณ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเอง มันถึงจะรู้กันทันกัน

สติเป็นสิ่งที่ฝึกได้ผลผลิตได้ ปัญญาเป็นสิ่งที่ฝึกได้ผลผลิตได้ ถ้าฝึกไม่ได้ผลผลิตไม่ได้ ศาสนาไม่มีในโลก พระพุทธเจ้าก็ไม่มีในโลก หากคนดีไม่ได้ในโลก หากคนสิ้นกิเลสไม่ได้ในโลกนี้ ที่คนสิ้นกิเลสมิ่จำนวนเท่าไร ศาสดาที่ผ่านมาแล้วมีจำนวนเท่าไร เพราะอำนาจของสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรนี้ทั้งนั้น เป็นสิ่งที่ฝึกได้ ทำให้เกิดให้มีขึ้นมาได้ เป็นเครื่องสังหารกิเลสให้มุดมอดไปได้โดยไม่สงสัย สติปัญญาเหล่านี้แลเป็นเครื่องสังหารกิเลส ขอให้นำมาใช้

ดูเวลานี้มันร่อยหรอไปมากแล้วนะ ผมนะวิตกวิจารณ์กับหมู่กับคณะ ครูบาอาจารย์ที่เป็นหลักเป็นเกณฑ์ เป็นที่เคารพเลื่อมใส เป็นที่ฝากเป็นฝากตาย ก็นับวันร่วงโรยไปโดยลำดับลำดับ ผู้ที่จะสืบทอดกึ่งๆ กันๆ ลุ่มๆ ดอนๆ เงอะๆ อะๆ แล้วจะเอาอะไรเป็นผลเป็นประโยชน์แก่ตนและส่วนรวมทั้งหลายกว้างแคบได้ ถ้าเราไม่พิศตัวของเราไว้แต่บัดนี้

อย่าไปตื่น ตื่นเรื่องโลกเรื่องสงสาร มันเคยมีมาตั้งกับตั้งกัลป์แล้วตื่นมันอะไร ให้ตื่นธรรมสักหน่อยซิ ธรรมเท่านั้นทำสัตว์โลกให้พ้นจากทุกข์ สิ่งที่เรตื่นเหล่านี้ไม่ได้พาสัตว์โลกให้พ้นจากทุกข์ นอกจากให้จมอยู่ในทุกข์นี้เท่านั้น ตื่นเท่าไรยิ่งจม ๆ ธรรมนี้ตื่นเท่าไรยิ่งตื่น นั่นฟังซิ ตื่นเท่าไรยิ่งตื่น ตื่นเท่าไรยิ่งฟู ตื่นเท่าไรยิ่งลอย สุดท้ายตื่นเท่าไรก็ยิ่งพ้นไปโดยลำดับลำดับ จนหลุดพ้นโดยประการทั้งปวง ไม่นอกเหนือไปจากนี้

เพราะฉะนั้นจึงขอให้ทุก ๆ ท่านถือเรื่องความเพียรเป็นจิตเป็นใจเป็นเนื้อเป็นหนัง เป็นชีวิตจิตใจของตัวเองจริง ๆ อย่าไปเห็นสิ่งภายนอกมีคุณค่าหรือสำคัญมากกว่านี้จะลืมนั่น เรื่องลืมนั่นมันง่ายที่สุดนะ เร็วที่สุดด้วย เพราะสิ่งที่ง่ายที่สุดเร็วที่สุดมันอยู่ภายในนั่น มันคอยที่จะลึบจะยำเราอยู่ แต่มันไม่รู้วิธีสติปัญญาของเราไม่มี จึงพุกพั่วพุกพั่วอย่างงั้นแหละ

ไม่ได้ยกโทษยกกรรมหมู่เพื่อนนะ เป็นครูเป็นอาจารย์สอนมา ington ไหนก็เคยโง่มาแล้วนี่ ถึงจะไม่ฉลาดขนาดไหนก็ตาม แต่ก็พอทราบได้ในความเคลื่อนไหวของหมู่เพื่อนที่เป็นอยู่เวลานี้เป็นยังไง บางรายถึงให้เกิดความหนักใจจะว่าอะไร เพราะเห็นที่โรมันก็เจอแต่สิ่งที่ไม่ปรารถนา สิ่งที่เป็นข้าศึกของผู้นั้น สิ่งที่เป็นข้าศึกต่อธรรมของพระพุทธเจ้า และเป็นข้าศึกต่อการแนะนำสั่งสอนและการดูแลของเราอีกด้วย

ทำไมจะไม่ให้สะดุดใจ เมื่อมองไปที่ไหน ๆ อาการใดรูปใดนามใด มันก็มีแต่สิ่งเหล่านี้ยื่นออกมาออกตา ล้อมรอบอยู่ทุกทิศทุกทางภายในร่างกายการแสดงออก แล้วจิตจะเป็นยังไง มันออกมาจากไหน คนตายไม่เห็นแสดงอาการอย่างนี้ คนเป็นแท้ ๆ เป็นผู้แสดง แสดงก็ต้องแสดงออกมาจากธรรมชาติของมันให้เห็นอยู่ชัดเจน นี่สำคัญมาก จึงพากันอุตสาหะพยายามนะ

นี่ก็จะตายวันไหนรู้ใหม่ใครก็ดี ให้มันได้ขบคิดของดีครองชี ธรรมพระพุทธเจ้า กระทบโลก กระทบที่ไหนถ้าไม่กระทบที่หัวใจดวงนี้ไม่มีที่กระทบ ตาไม่มี ความหมาย หูไม่มี ความหมาย จมูก ลิ้น กาย ไม่มี ความหมายที่จะให้ธรรมมากระทบได้ นอกจากใจเท่านั้นธรรมจึงกระทบได้ ต้องปรับใจของเราให้เหมาะสม การปรับใจก็ปรับด้วยความเพียรของเรา

พยายามปรับ มันควรจะเข้าสู่สมาธิธรรมได้ สมถธรรมคือความสงบเย็นใจ ได้ก็ควรจะให้ได้ด้วยความเพียรของเราที่ปรับอยู่เวลานี้ จะควรเป็นสมาธิขั้นใด สมถะขั้นใด ก็ปรับให้มันได้ซิ การประกอบความเพียรเพื่อความปรับใจของตัวเองให้เหมาะสมกับธรรม ไม่ใช่ให้เหมาะสมกับกิเลส กิเลสมันเหมาะอยู่ตลอดเวลาอยู่แล้ว ไม่จำเป็นจะต้องไปเกี่ยวข้องหรือปรับมัน มันปรับเราอยู่แล้วเวลานี้ แต่ธรรมนั้นที่เราปรับยังไม่ได้เรื่องได้ราว มีแต่กิเลสเอาเนื้อเอาหนังเอาของดีไปกินเสียหมด ๆ เหลือแต่ร่างกระดูกว่าเป็นความเพียรได้ประโยชน์อะไร ไม่มีเนื้อหนังเป็นความเพียรมาให้เห็นให้ชมบ้างเลย

สมถะ สมาธิ มีแต่ชื่อ ใจหาความสงบไม่ได้ร้อนยิ่งกว่าไฟนกว่าไฟ มันเป็นสมาธิอะไรนั่น สมาธิไฟมีเธอ ปัญญาที่เหมือนกัน พยายามคิดอ่านไตร่ตรองซิ อยู่เฉย ๆ ให้เกิดปัญญาไม่เกิดนะ ต้องใช้ ถึงวาระที่จะใช้ปัญญา พิจารณาให้มันแหลกเหลวไปหมดซิ

บังคับจิต เวลานี้อยู่ในฐานะที่เราจะต้องบังคับ เพราะจิตยังมีโทษ จิตยังมีผู้ควบคุม เราจึงต้องได้บังคับบัญชากัน เมื่อพ้นโทษไปแล้วก็ไม่ต้องควบคุม อยู่ในไหนอยู่เถอะ แต่นี้ไม่ใช่อย่างนั้น มันกำลังเป็นนักโทษ ต้องเอาธรรมเข้าไปควบคุม บีบบังคับออกไป อันใดไม่ดี ตั้งแต่มันไม่ดีมันบีบเรายังบีบได้ เราจะบีบหัวมันบ้างไม่ได้หรือ มันบีบเรานักขนาดไหน เราบีบสิ่งที่เป็นข้าศึกกับเราหนักอย่างนั้นไม่ได้หรือ มันขัดอะไรมันขวางอะไร จะทำความเพียรก็เหยาะ ๆ แหยาะ ๆ ทำมากกว่านั้นก็กลัวจะเป็นการโหดร้ายทารุณต่อกิเลสไปยังนั้นหรือ แล้วกิเลสโหดร้ายทารุณต่อเรามากขนาดไหนเรายังไม่คิดบ้างหรือ เทียบกันชินกับปฏิบัติ เอาให้จริงให้จังซี

เอ้า เต็ดลงไปถึงคราวเด็ด กิเลสเด็ดต่อเรามาเท่าไร เราได้รับความเลวร้ายหรือความเลวทรามจนกระทั่งหาคุณค่าไม่ได้กับมันมีมาสักเท่าไร ล้วนแล้วแต่ความเด็ด ความเดียวของกิเลส ที่นี้การเด็ดด้วยอรรถด้วยธรรม เต็ดลงไปเท่าไร เอ้า เต็ดซิ มันจะมีความเสื่อมทราม จะมีความเสียหายจนไร้สารคุณเพราะการเด็ดในทางความพากเพียร โดยอรรถโดยธรรมนี้ให้เห็นสักทีซิ ในตัวของเรานั้นนะ มันไม่เคยเห็น มีแต่กิเลสมันเด็ดทั้งนั้น ความเพียรเราไม่ได้เด็ด

เด็ดในทางชั่วเด็ดเท่าไรยิ่งชั่ว เด็ดเท่าไรยิ่งเลวยิ่งร้ายลงไป เด็ดเข้าไปจนหาสาระไม่ได้เลย เลวที่สุด นั้น ถ้าเด็ดในทางดีนี่เด็ดเท่าไรก็ยิ่งดี ๆ กิเลสมีอำนาจเราต้องมีอำนาจ กิเลสเด็ดเราต้องเด็ด ไม่เด็ดไม่ทันกัน กิเลสมีกำลังมากขนาดไหนธรรมต้องมีกำลังเหมือนกัน กิเลสหนักธรรมต้องหนัก ไม่หนักไม่ทันกัน เด็ดทางดีทางดี หนักทางดีทางดีจะเป็นอะไรไป อันนั้นก็หนักอันนี้ก็ดี หนักอะไรก็มีแต่หนักดี เด็ดอะไรก็มีแต่เด็ดดี ดีต่อดีบวกกันเข้ามีกำลังขนาดไหน กิเลสพังได้เลย

กิเลสไม่ได้พังเพราะความอ่อนแออะ พังเพราะความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญต่อสู้กับกิเลส ฝ่ายดีต้องมีกำลัง ไม่มีกำลังเอากิเลสไม่อยู่ พระพุทธเจ้าสลบ ๓ หนเด็ดหรือไม่เด็ด นั่นดูซิ แล้วสุดท้ายกิเลสพัง สวาททั้งหลายได้รับความทุกข์ความทรมานมาเท่าไร ในตำรับตำราเราอ่านมาทำไม ดูซิเด็ดไหม ธรรมะท่านเด็ดไหม เด็ดกับกิเลส หนักไหม หนักกับกิเลส โหดไหมโหดดีกับกิเลส กิเลสมันโหดชั่วท่านโหดดี กิเลสโหดแบบโลก ท่านโหดแบบธรรม พัดกันลงจนกิเลสพังลงไปแล้วเป็น พุทธฺ์ สรรณํ คัจฉามิ ธมฺมํ สรรณํ คัจฉามิ ที่เกิดขึ้นจากพุทธะ สงฺฆํ สรรณํ คัจฉามิ ที่เด็ดเดี่ยวตามพระพุทธเจ้า กิเลสพังทลายลงจากหัวใจ นี่เพราะความเด็ดเดี่ยวความจริงความจั่งเท่านั้น จึงไม่มีความเสียหายอะไร เพราะความเด็ดโดยอรรถโดยธรรมนี้เลย เด็ดในทางดีไม่ได้มีอะไรเสียหาย มีแต่จะดีเยี่ยม ๆ ทั้งนั้นแหละ ขอให้ทุก ๆ ท่านยึดไปประพฤติปฏิบัติ เอ้า เต็ดให้มันจริง ๆ จัง ๆ ซิ

เหนื่อยแล้วพอพูดไป ๆ พูดก็ไม่ถึงไหนละวันนี้ เอาละ ให้ทุก ๆ ท่านทำความเข้าใจกับตนเองนะ ผมละไม่แน่ออย่างนี้แหละ นาน ๆ จะได้พูดทีหนึ่ง ๆ ถ้าพูดไปก็อย่างที่เห็นนี่ ไม่ได้คาดได้ฝันว่ามันจะเป็นขึ้นมา แต่เวลาพูดเราจะไปคำนึงถึงธาตุถึงขั้นธัมไม่ได้ มีเหตุมีผลมีอรรถมีธรรมยังงี้ ว่าไปตามเหตุตามผล ตามความหนักเบาเล็กน้อย โดยไม่สนใจกับโรคนี้เลย แต่เวลาเป็นขึ้นมาแล้วมันก็มากระเทือนจิต จิตรู้สึกแย็บแล้วก็ต้องถอยตัวจากธรรมเท่านั้นเอง

จึงขอยุติเพียงเท่านี้